

L'OBLIT LA MEMÒRIA

La facultat de la memòria, una de antigues potències de l'ànima, és una de les bèsties negres de la pedagogia moderna, i en la mesura que aquesta pedagogia s'ha esdevingut hegemònica en els darrers decennis, la memòria ha estat bandejada dels plans d'estudi juntament amb tot allò que sonés a esforç i educació de la voluntat. De les tres facultats clàssiques, memòria, enteniment i voluntat, a penes ens queda en els plans d'estudis actuals un enteniment aigualit i reduït a espontaneïtat i imaginació. Per cert, en la falsa creença que aquesta sorgeix del no-res, per generació espontània.

Detractors de la memòria sempre n'hi ha hagut. Descartes ja va feia broma sobre això fa quatre-cents anys, quan ironitzava sobre el fet d'haver conegut moltes persones que afirmaven ser intel·ligents, però que reconeixien sense cap problema que tenien una memòria fatal, mentre que no havia sentit mai dir a ningú que tenia una memòria excel·lent, però una intel·ligència baixíssima. No hi ha dubte que els actuals "experts" en educació i les nostres autoritats educatives són d'aquest parer sobre el qual feia broma Descartes. Perquè... és possible una cosa sense l'altra?

El primer que cal constatar és que d'aquesta perplexitat cartesiana és que el problema de la memòria ve de lluny. Mentre que la imaginació ha sigut des de sempre considerada com la guspira que inspira el geni, la memòria sembla, en canvi, haver estat d'antuvi en un estatus liminal, com un tret separat de la intel·ligència i, en certa mesura, sota sospita. Però potser això no sigui sinó un judici precipitat, conseqüència d'un error conceptual greu. I tal vegada valgui la pena detenir-nos una mica a considerar si hi pot haver activitat intel·lectual sense memòria i, també, si com més elevada sigui l'activitat intel·lectual realitzada, més elevades seran les dosis de memòria requerides.

El mateix Descartes ens recorda a les *Regulae ad directionem ingenii*, que no per saber-nos de memòria tota l'obra de Plató o una demostració matemàtica seríem pas filòsofs o matemàtics. Borges, al seu torn, ens presenta en clau més fantàstica el problema d'una memòria excepcional a *Funes el memorioso*, un personatge al qual l'excés de memòria acaba barrant la possibilitat de raonament: per explicar-nos una pel·licula de dues hores, Funes hauria estat exactament dues hores.

El quid de la qüestió tal vegada radiqui en la diferència entre el que en diríem *memòria mecànica* -que podríem trobar en un lloro- i *memòria significativa*, que implica alguna cosa més que la simple recitació, alhora que incorpora elements que es poden associar a d'altres facultats psíquiques, la condició de la possibilitat de les quals segueix sent, però, la memòria. I aquest sembla ser el problema que els detractors de la memòria són incapaços d'entendre: si bandegem la memòria de l'intel·lecte humà, acabarem per no poder reproduir ni el nostre número de telèfon. Encara pitjor, no serem capaços d'entendre ni el significat del terme "telèfon"...

Significaria això que la memòria és el mateix que la intel·ligència? No, és clar que no. Però sí que n'és un ingredient imprescindible; condició necessària, però no suficient, de tota activitat intel·lectual.

Perquè, què seria la intel·ligència sense la memòria? El mateix, si fa no fa, que un processador sense base de dades sobre les quals treballar. I en el nostre cas, les dades les retenim d'antuvi memorísticament. Després la intel·lecte les processa, les compara... en definitiva, **raona**, però sobre la base material de les dades de què disposa. Una cosa és la memòria mecànica, la mera, però necessària, acumulació de dades, i una altra és la memòria significativa; la capacitat de dicriminació i abstracció d'aquestes dades en el raonament. I si no hi ha dades, l'intel·lecte no té res sobre què treballar.

Avui ens trobem que els nostres estudiants no tenen memòria perquè no se'ls ha ensenyat a exercitar-la, tot el contrari, se'ls ha instruït en la desmemòria. I si la memòria sense la intel·ligència és cega, la intel·ligència sense la memòria és buida. Les conseqüències d'aquest oblit són prou evidents: nivells acadèmics baixíssims, un llenguatge cada dia més pobre i una creativitat limitada al mimetisme més elemental.

En una divertida obra de Denis Guedj, *El teorema del lloro*, un matemàtic li fa aprendre de memòria al seu lloro la demostració del Teorema de Fermat. Mort l'amo, el lloro retorna a la selva i recita la demostració dia sí dia també als seus congèneres. Està clar que ningú no entén res, començant pel lloro recitador. El lloro, com a mínim, havia fet els deures, s'ho havia après de memòria. Per raons òbvies, era incapaç d'anar més enllà. Si seguim pel camí actual, acabarem tots així, però encara pitjor, ni tan sols ens quedarà la memòria.